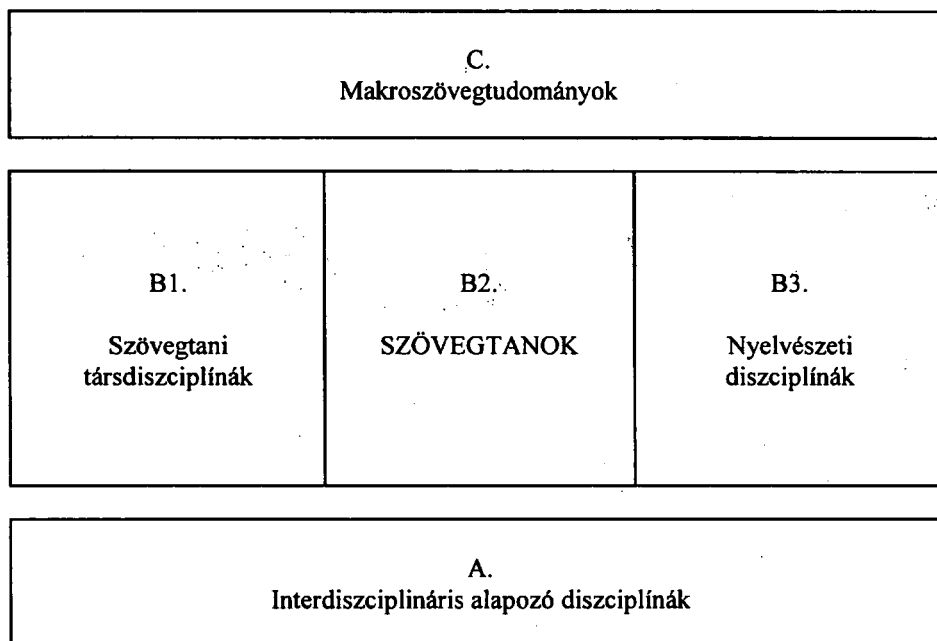

BEVEZETÉS

EGY SZÖVEG MULTIDISZCIPLINÁRIS MEGKÖZELÍTÉSE

PETŐFI S. JÁNOS

1. A *Szemiotikai szövegtan* 9. kötetének bevezető írásában a szövegtani kutatás diszciplínakörnyezetét vázoltam. Ennek a környezetnek a fő szektorai röviden a következő módon foglalhatók össze (lásd 1. ábra).

1. ábra

Az ebben az ábrában található elnevezések a következő tudományágakra utalnak.

A. Interdiszciplínaris alapozó diszciplínák

Filozófia, szemiotika, kommunikációelmélet, pszichológia, szociológia/ antropológia, a formális metodológiák tudományágai, az empirikus metodológiák tudományágai, mint domináns jellegű alapozódiszciplínák, amelyekhez

esetenként egy-egy más diszciplína is járulhat (ezekre utalt a szóban forgó bevezetés ábrájában az „X” szimbólum).

B1. Szövegtani tárdiszciplínák

Hagyományos értelemben véve: a poétika, retorika, narratológia, stilisztika, esztétika; a szövegtani kutatás egyik további feladata azonban ezek egymáshoz való viszonyának tisztázása és ennek eredményeként a szövegtani tárdiszciplínák spektrumának újraértelmezése.

B2. Szövegtanok

Olyan (szövegekkel mint komplex jelekkel foglalkozó) diszciplínák, amelyek a nyelvészeti/szövegnyelvészeti ismereteken túl (szükségképpen!) világra vonatkozó ismeretekkel is operálnak.

B3. Nyelvészeti diszciplínák

Egyfelől a nyelvi rendszer és a nyelvi rendszer elemei használatának (szűkebb értelemben vett) nyelvészete, amelynek keretében egyrészt vizsgálni kell azt a kérdést, hogy a 'mondatnyelvészet'-en túl lehet-e (s ha igen, milyen módon) egy 'mondattömbnyelvészet'-et értelmezni, másrészt tárgyalni kell a *verstani* rendszer szerkezetét is; másfelől a szövegek szövegmondatai között nyelvészeti eszközökkel kimutatható relációk *szövegnyelvészete*.

C. Makroszövegtudományok

Legáltalánosabb értelemben véve a szöveg(ok)nak és laterális diszciplínáiknak (a szövegtani társtudományoknak, valamint a nyelvészeti diszciplínáknak) alkalmazási területei.

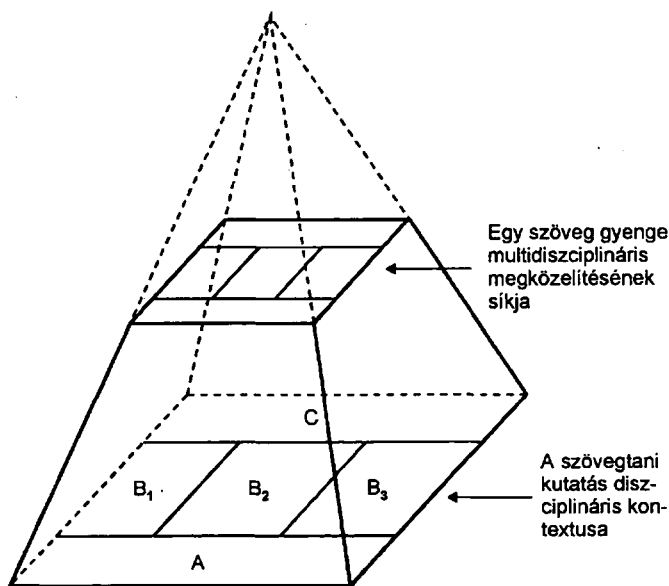
2. A diszciplínákörnyezetnek – mint a szövegtani kutatás keretének – *alap*függvénye abban jelölhető meg, hogy az 'az a *koordinátarendszer*', amelyben a 'szövegkompetencia' valamennyi aspektusára tekintettel lenni képes *szemiotika szövegtanok* eredménnyel létrehozhatók. Ebben a környezetben tisztázhatók ugyanis, hogy

- (a) milyen szövegtanok képzelhetők el egyáltalán;

- (b) milyen szemiotikai szövegtan képes optimálisan kielégíteni az alkalmazási területek igényeit;
- (c) milyen feltételeket támaszt egy szemiotikai szövegtan a vele kooperálni képes szövegtani társdiszciplínák felépítésével szemben;
- (d) milyen feltételeket támaszt egy szemiotikai szövegtan az általa felhasználható nyelvészeti diszciplínák felépítésével szemben;
- (e) milyen interdiszciplináris alapozó diszciplínák eredményeit szükséges figyelembe venni egy szemiotika szövegtan felépítésében, és milyen módon stb.

[A (c) – (e) kérdésekkel kapcsolatban lásd ebben a kötetben a „Megjegyzések a szövegtani kutatáshoz és a szövegtan oktatásához”, valamint a „Néhány szó a nyelvészetekről” című írásaimat is.]

3. A diszciplínakörnyezet azonban nemcsak alapfunkcióját töltheti be, hanem – nem kevésbé fontos – más funkciókat is, például keretét képezheti egy-egy *adott szöveg multidiszciplináris megközelítésének*. Ennek a szövegmegközelítési módnak beszélhetünk egy *gyengébb és egy erősebb változataról* (mindkettő jellemzéséhez lásd 2. ábra).

2. ábra

3.1. A multidiszciplináris szövegmegközelítés *gyengébb* változatát a 2. ábra csonka gúla része szemlélteti. Ez a változat abban áll, hogy egy-egy adott szöveget a diszciplínakörnyezetet alkotó diszciplínák szempontjából elemzünk, sem arra nem törekedve, hogy e környezet valamennyi diszciplínáját figyelembe vegyük, sem arra, hogy a figyelembe vett diszciplínák keretében elvégzett elemzések e diszciplínák valamennyi releváns aspektusára tekintettel legyenek.

A diszciplínakörnyezetet a gúla alaplapja szemlélteti, az adott szöveg gyenge multidiszciplináris megközelítésének 'sík'-ját pedig a csonka gúla fedőlapja.

3.2. A multidiszciplináris szövegmegközelítés *erősebb* változata, amelyet a 2. ábra teljes gúlája szemléltet, úgy képzelhető el, hogy egy adott szövegnek először megalkotjuk a szemiotikai szövegtani (értelmező) interpretációját, majd azt a diszciplínakörnyezetnek az adott szövegre vonatkozóan relevánsnak tekinthető valamennyi diszciplínája szempontjából továbbértelmezzük.

A diszciplínakörnyezetet itt is a gúla alaplapja szemlélteti, az adott szöveg erős multidiszciplináris megközelítésének 'gyűjtőpont'-ját pedig a gúla csúcsa. A csonka gúlát teljes gúlvá kiegészítő 'kis gúla' ábrázolásában a szaggatott vonalak azt kívánják jelezni, hogy amíg a gyenge multidiszciplináris szövegmegközelítésre több példát is találhatunk, az erősebbre jelenleg egyetlen példát se tudnánk említeni.

4. A jelen kötet középpontjában is a gyenge multidiszciplináris szövegmegközelítés szemléltetése áll, adott szöveggént *A kis herceget* választva.

MULTI-DISCIPLINARY ANALYSIS OF A TEXT

JÁNOS S. PETŐFI

In the article the author introduces and comments on the discipline environment of text researches. In this environment it becomes possible to construct semiotic text disciplines which are able to consider all the aspects of text competence.